

Rene Najt

DRUGO LICE ZLOČINA

Prevela
Tatjana Milosavljević

 Laguna

Naslov originala

Renee Knight

DISCLAIMER

Copyright © 2015 by Renee Knight

Translation copyright © 2015 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Posvećeno Gregu, Džordžu,
Betii i mojoj majci Džoslin*

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

1

Proleće 2013.

Ketrin se pripremi, ali nije ostalo više ništa što bi se popelo u gušu. Grčevito stisne hladnu keramiku i podigne glavu da se pogleda u ogledalu. Lice koje joj uzvraća pogled nije ono s kojim je sinoć otišla u krevet. Ovo lice je već videla i nadala se da ga nikada više neće videti. Proučavajući svoj lik u ovom novom, grubom svetlu, ona nakvasi peškirić i obriše usta, a onda ga pritisne na oči kao da tako može ugasiti strah u njima.

„Jesi li dobro?“

Muževljev glas je prene. Ponadala se da se neće probuditi. Da će je ostaviti na miru.

„Sad mi je bolje“, slaže ga gaseći svetlo. Zatim ponovo slaže. „Sigurno je od one hrane što smo je sinoć poručili.“ Ona se okrene prema njemu, senci u gluvo doba.

„Vrati se u krevet. Dobro sam“, šapne mu. Mada više spava no što je budan, on joj ipak stavi ruku na rame.

„Sigurna si?“

„Jesam“, odvrati ona. Sigurna je samo da joj je potrebno da bude sama.

„Časna reč, Roberte. Začas ću doći.“

Prsti mu načas oklevaju na njenom ramenu, ali onda je poslušao. Ona sačeka, da bude sigurna da je zaspao, pa se tek onda vrati u spavaću sobu.

Gledala ju je kako leži tamo gde ju je ostavila, ničice, još otvorena. Knjiga kojoj je verovala. Prvih nekoliko poglavlja ju je uljuljkalo, doprinelo da se oseća opušteno, samo s nagoveštajem blagog uzbuđenja koje tek predstoji, nečega neodređenog što ju je teralo da čita dalje, ali nije davalo naznake šta vreba iz zasede. Pozivala ju je, mamila da se zadubi u njene stranice, sve dalje i dalje, dok nije shvatila da je u zamci. Potom su joj reči rikošetirale po mozgu i jedna po jedna zarivale joj se u grudi. Kao da su svi ljudi na peronu najednom poskakali pod voz, a ona, bespomoćni mašinovođa, nije imala snage da spreči kobni udar. Suviše dockan da povuče kočnicu. Nije bilo povratka. Ketrin se nesvesno spotakla preko same sebe, ubačene među stranice knjige.

Svaka sličnost sa stvarnim ili izmišljenim... Ovo je precrtano urednom crvenom linijom. Poruku je propustila da primeti kad je otvorila knjigu. Nemoguće je ne primetiti sličnost s njom. Ona je ključni lik, glavna glumica. Premda su imena možda promenjena, pojedinosti su nepogrešive, sve do toga šta je onog poslepodneva imala na sebi. Deo života koji je skrivala. Tajna koju nikome nije rekla, čak ni svome mužu i sinu – dvema osobama koje veruju da je poznaju bolje i od koga drugog. Niko živ ne može tek tako da smisli ono što je Ketrin upravo pročitala. A ipak je tu, odštampano crno na belo da svi vide. Verovala je da je mrtvo i pokopano. Da je gotovo. Ali sada se probilo na površinu. U njenoj spavaćoj sobi. U njenoj glavi.

Ona pokušava da ga otera mislima o prethodnoj večeri, pre no što je počela da čita knjigu. O smirenom zadovoljstvu u

njihovom novom domu; o dobrom vinu i večeri; o tome kako se sklopčala na sofi; kako je zadremala ispred televizora i kako su onda ona i Robert otišli u krevet. O spokojnoj sreći koju je uzimala zdravo za gotovo: prespokojnoj, međutim, da bi joj donela utehu. Ne mogući da zaspi, ona ustane i ode u prizemlje.

Još imaju prizemlje, mada je malo. Ovo je dvoetažni stan, ne više kuća. Pre tri nedelje su se preselili u njega. Umešto četiri spavaće sobe, sad imaju dve. Njoj i Robertu tako više odgovara. Jedna za njih, jedna gostinska. Pritom su se opredelili i za otvoreni prostor, bez vrata. Sad kad je Nikolas otišao, više ne moraju da zatvaraju vrata. Ona upali svetlo u kuhinji, uzme čašu iz ormarića i napuni je. Nema slavine. Hladna voda potekne na pritisak dugmeta iz novog frižidera. Koji više liči na ormar nego na frižider. Dlanovi joj se preznojavaju od užasa. Sva gori, gotovo kao u groznici, i zahvalna je na hladnoći nedavno postavljenih krečnjačkih podnih ploča. I voda malo pomaže. Ispijajući je u velikim gutljajima, ona se zagleda kroz prostrane prozore što teku stražnjom stranom ovog novog, stranog doma. Samo crnilo. Ništa se ne vidi. Još nije stigla da postavi roletne. Izložena je. Gledaju je. Vide je, ali ona ne vidi njih.

2

Pre dve godine

Bilo mi je istinski žao zbog onoga što se dogodilo. Najzad, bio je dete: imao je samo sedam godina. I bio je, pretpostavljam, poveren meni na odgovornost, mada sam više nego dobro znao da nijedan roditelj ne bi pozeleo da mi poveri na odgovornost bilo šta. Dotad već bejah pao prilično nisko: Stiven Brigstok, najprezreniji nastavnik u školi. Svakako verujem da su deca mislila tako, kao i roditelji, mada ne svi: nadam se da su me se neki sećali odranije, kad sam predavao njihovoj starijoj deci. U svakom slučaju, nisam se iznenadio kad me je Džastin pozvao u svoju kancelariju. Čekao sam da se to desi. Trebalo mu je duže nego što sam očekivao, ali tako vam je to u privatnim školama. Svaka je poput malog feudalnog imanja. Možda roditelji veruju kako je vlast u njihovim rukama, zato što plaćaju, ali razume se da nije tako. Hoću da kažem, pogledajte mene – jedva da sam uopšte bio na razgovoru za posao. Džastin i ja smo skupa studirali na *Kembridžu* i znao je da mi je potreban novac, a ja sam znao da je njemu potreban nastavnik engleskog. Vidite, privatne

škole plaćaju bolje od državnih, a ja sam godinama sticao iskustvo predajući u državnoj osnovnoj školi. Jadani Džastin, mora da mu je bilo teško da mi kaže da odem. Nezgodno, znate. A rekao mi je da odem, radije nego da mi dâ otkaz. Ljudski s njegove strane, i cenim to. Nisam mogao priuštiti sebi da ostanem bez penzije, a kako sam svakako bio u godinama za penzionisanje, prosto je ubrzao taj proces. U stvari, obojici nam je predstojao odlazak u penziju, ali Džastinov je bio mnogo drugačiji od moga. Čuo sam da su neki đaci čak i suzu pustili. Za mnom nisu. Doduše, i zašto bi? Nisam zasluživao tu vrstu suza.

Ne bih da neko stekne pogrešan utisak: ja nisam pedofil. Nisam ništa petljao s detetom. Ni pipnuo ga nisam. Ne, ne, ja nikad, ali nikad nisam ni dotakao neko dete. Stvar je u tome što su mi deca smrtno dosadna. Je li strašno kad za sedmogodišnjake kažeš nešto takvo? Pretpostavljam da jeste kad si nastavnik. Smučilo mi se više da čitam njihove zamorne priče, u koje su, siguran sam, neki od njih uložili veliki trud, ali i pored toga, posredi je bilo to što misle o sebi, to da sa sedam godina, za boga miloga, imaju da kažu išta što bi mene moglo da zanima. A onda mi je jedne večeri prosto prekipelo. Katarza crvene hemijske više nije delovala i, kad sam došao do sastava tog dečaka, ne sećam mu se više imena, napisao sam mu vrlo detaljno obrazloženje zašto me zaboje dupe za njegov porodični odmor u južnoj Indiji, gde su boravili među lokalnim seljacima. Dakle, baš lepo, blago njima, jebote. Naravno da ga je to potreslo. Naravno da jeste i žao mi je zbog toga. I naravno da je rekao roditeljima. Zbog toga mi nije žao. To je samo ubrzalo moj odlazak, a nema sumnje da sam morao da odem, za svoje i njihovo dobro.

I eto, tako sam se našao kod kuće, s mnogim vremenom kojim nisam znao šta ću. Penzionisani nastavnik engleskog

u drugorazrednoj privatnoj školi. Udovac. Pribojavam se da sam možda previše iskren – da ono što sam dosad rekao možda zvuči pomalo odbojno. Možda doprinosi da delujem kao okrutan čovek. I prihvatam da to što sam uradio tom dečaku jeste okrutno. Međutim, ja po pravilu nisam okrutna osoba. Ali otkako je Nensi umrla, dopustio sam da se stvari malo otrgnu kontroli. Dobro, u redu, ne baš tako malo.

Teško je poverovati da su me nekada davno proglasili za najpopularnijeg nastavnika godine. Ne đaci u privatnoj školi, nego oni iz državne u kojoj sam ranije predavao. I to ne jednom već nekoliko godina zaredom. Jedne godine, mislim da je to bila 1982, moja supruga Nensi i ja smo se oboje ovenčali tom titulom, svak u svojoj školi.

U prosvetne radnike sam otišao za Nensi. Ona je pak otišla za našim sinom, kad smo ga upisali u jaslice. Predavala je predškolcima u Džonatanovom vrtiću, dok sam ja dobio mesto u osnovnoj školi u istoj ulici, gde su mi dodelili sedmake i osmake. Znam da mnogi nastavnici smatraju da je to naporan uzrast, ali meni se dopadalo. Adolescencija nije naročito zabavna i stoga sam smatrao, hajde da ne gnjavim jadnike. Nikad ih nisam primoravao da pročitaju knjigu ako ne žele. Najzad, priča je priča. Ne mora baš uvek da se pročita iz knjige. Film, nešto na televiziji, predstava – uvek je tu zaplet koji možeš da pratiš, tumačiš, u kome možeš da uživaš. U to vreme sam bio posvećen poslu. Bilo mi je stalo. Ali to je bilo tada. Više nisam nastavnik. Sad sam penzioner. Udovac.

3

Proleće 2013.

Ketrin posrne, okrivljujući svoje visoke potpetice ali znajući da je zapravo previše popila. Robert pruži ruku i uhvati je za lakat, taman da je spreči da padne unazad niz betonske stepenice. Drugom rukom okrene ključ u bravi i otvori ulazna vrata, čvrsto je držeći dok je vodi unutra. Ona zbacila cipele s nogu i uputi se prema kuhinji pokušavajući da hoda koliko-toliko dostojanstveno.

„Tako se ponosim tobom“, kaže on prišavši joj otpozadi i obavivši ruke oko nje. Zatim poljubi kožu tamo gde se vrat izvijea u rame. Ona zabaci glavu.

„Hvala ti“, odvrati zatvarajući oči. U taj mah se, međutim, ovaj trenutak sreće prosto istopi i nestane. Noć je. Kod kuće su. I mada je očajnički umorna, ne želi da legne. Zna da neće spavati. Već nedelju dana nije ljudski odspavala. Robert ne zna. Ona se pretvara da je sve u redu, uspeva da sakrije to od njega. Pretvara se da spava dok leži pored njega, dok je u mislima sama. Moraće da smisli neki izgovor i objasni zašto neće odmah otići s njim gore i pravo u krevet.

„Idi ti“, kaže mu. „Ja ću za minut, samo da proverim mejl.“ Podstakne ga osmehom, ali nije mu potrebno mnogo podsticanja. Ujutru mora rano da ustane, i zato Ketrin tim više ceni stvarno zadovoljstvo koje mu je, kako izgleda, pricinilo veće tokom kog je ona bila u središtu pažnje a on tihi nasmejani partner. Nijednom nije nagovestio kako je možda vreme da krenu. Ne, dopustio joj je da zablista i uživa u trenutku. Razume se, mnogo puta je i ona uradila to za njega, ali Robert je ipak dostojanstveno odigrao svoju ulogu.

„Poneću vodu i za tebe“, odvratila on.

Upravo su se vratili sa zabave organizovane nakon dodele nagrada za televizijska ostvarenja. Ozbiljna televizijska ostvarenja. Nikakve sapunice. Nikakve drame. Stvarni život. Ketrin je osvojila nagradu za dokumentarac koji je snimila o manipulisanju decom zarad seksualnog iskorišćavanja. Dece koja je trebalo da budu zaštićena, ali nisu bila zato što nikome nije bilo dovoljno stalo; niko se nije potrudio da ih sačuva. Žiri je njen film opisao kao hrabar. Za nju su takođe rekli da je hrabra. Nemaju oni pojma. Nemaju pojma kakva sam zaista. To nije bila hrabrost. To je bila nepokolebljiva rešenost. Ali opet, moguće da je bila i pomalo hrabra. Tajno snimanje. Muškarci predatori. Ne i sad, međutim. Ne sad kad je kod kuće. Čak i s novim roletnama, plaši se da je posmatraju.

Njene večeri su postale niz pokušaja da se zaokupi nečim ne bi li prestala da razmišlja o neizbežnom vremenu kada će ležati budna u pomrčini. Pomisli kako joj uspeva da zavara Roberta. Čak je i znoj koji počne da je obliva kako se trenutak odlaska na spavanje približava, smejući se pripisala menopauzi. Ostali simptomi su tu, dabome, ali ovo preznojavanje nema veze s njima. Premda je priželjkivala da on ode u krevet, čim je otišao priželjkuje da je tu s njom. Priželjkuje da je još onda bila dovoljno hrabra da mu kaže. Ali nije. A

sad je prekasno. Dogodilo se pre dvadeset godina. Da mu sad kaže, nikad ne bi razumeo. Bio bi zaslepljen činjenicom da je sve ovo vreme čuvala tajnu od njega. Da mu je sakrila nešto za šta bi smatrao da je imao pravo da zna. Zaboga, to je *naš* sin, čula ga je kako kaže.

Ne treba joj jebena knjiga da joj kaže šta se dogodilo. Ništa nije zaboravila. Sin joj je zamalo poginuo. Sve ove godine je štitila Nikolasa. Štitila ga je od saznanja. Omogućila mu je da živi u blaženom neznanju. On ne zna da je malo nedostajalo pa da ne odraste. A da se *ipak* seća nečega u vezi s onim što se dogodilo? Bi li situacija bila drugačija? Bi li on bio drugačiji? Bi li njihov odnos bio drugačiji? Ali savršeno je sigurna da se on ničega ne seća. U najmanju ruku, ničega što bi ga približilo stvarnoj spoznaji o tome. Za Nikolasa je to prosto poslepodne koje se stopilo s tolikim drugima iz njegovog detinjstva. Može biti da ga čak pamti kao srećno, pomisli ona.

Možda bi sve bilo drugačije da je Robert bio tu. Pa dabome da bi bilo drugačije. Ne bi se dogodilo. Sem što Robert nije bio tu. Stoga mu nije ništa rekla, zato što nije morala – nikada neće saznati. Tako je bilo bolje. I još *uvek* je.

Ona otvori laptop i ukuca u pretraživač ime autora. To je sad već gotovo ritual. Već je pokušavala, u nadi da će tamo nečega biti. Nekakvog putokaza. Ali nema ničega. Samo ime: *E. Dž. Preston*. Izmišljeno, po svoj prilici. „Potpuni neznanac je prva, a moguće i poslednja knjiga autora E. Dž. Preston.“ Nikakvog nagoveštaja o polu. Ne piše da li *njegova* ili *njena* prva knjiga. Izdavač je *Ramnuzija*; guglanje je samo potvrdilo ono što je već podozrevala – da je knjiga samizdat. Nije znala šta znači to „*Ramnuzija*“. Sada zna. Boginja osвете, poznatija kao Nemeza.

To je putokaz, zar ne? Barem što se tiče pola. Ali to je nemoguće. Ne može biti. Pritom te pojedinosti ne zna više niko.

Niko ko je još među živima. Sem ostalih, naravno – anonimnih ostalih. Ali ovo je napisao neko kome je istinski stalo. Ovo je lično. Ketrin pogleda ima li nekih kritika. Nema ih. Možda je jedina koja je čita. A sve i da ima i drugih, oni nikada neće znati da je ona žena u središtu radnje. Neko, međutim, zna. Neko zna.

Kako je, kog đavola, ta knjiga uopšte dospela u njenu kuću? Ne seća se da ju je kupila. Kao da se prosto pojavila na gomili knjiga pored njenog kreveta. Ali opet, selidba ih je bacila u potpuni haos. Kutije i kutije knjiga još čekaju da budu raspakovane. Možda ju je sama stavila tamo. Privučena koricama, izvadila ju je iz kutije. A možda je Robertova. On ima gomilu knjiga koje nikad nije pročitala i moguće je da ih ne bi ni prepoznala. Knjiga od pre ko zna koliko godina. Ona ga zamisli kako je krstarilo *Amazonom*, pa je, privučen naslovom i koricama, poručio knjigu preko interneta. Slučajnost. Morbidna koincidencija.

Međutim, na kraju je zaključila i počela da veruje kako ju je neko drugi stavio tamo. Neko je ušao u njihov dom, u ovo mesto koje još ne osećaju kao dom. Ušao je u njihovu spavaću sobu. Neko njoj nepoznat spustio je knjigu na policu pored njenog kreveta. Pažljivo. Ne dirajući ništa. Na njenu stranu kreveta. Znajući na kojoj strani spava. Tako da izgleda kao da ju je sama stavila tamo. Misli joj se gomilaju sudarajući se sve dok se ne iskrive i iskrzaju. Vino i nemir, opasna kombinacija. Dosad bi trebalo da zna da nije dobro mešati to dvoje. Ona stegne dlanovima bolnu glavu. Ovih dana ju je stalno bolela. Zatim zatvori oči i ugleda plamteću belu tačku sunca na koricama knjige. Kako je, kog đavola, ta knjiga uopšte dospela u njenu kuću?

4

Pre dve godine

Prošlo je sedam godina otkako je Nensi umrla, a ipak još nisam nalazio vremena da sredim njene stvari. Njena odeća je visila u ormaru. Njene cipele, njene torbice. Imala je tako sićušna stopala. Broj trideset četiri. Njena dokumenta, pisma, još leže na pisaćem stolu i po fiokama. Voleo sam da nailazim na njih. Voleo sam da vadim iz sandučeta poštu adresovanu na nju, pa makar to bili i računi za gas. Voleo sam da vidim njeno ime i našu zajedničku adresu, ispisane onako zvanično. Međutim, nakon što sam se penzionisao, više nisam imao izgovor. Pokreni se već jednom, Stivene, rekla bi ona. Stoga sam se pokrenuo.

Počeo sam od njene odeće, skidajući je s vešalica, vadeći je iz fioke i slažući po krevetu, spremnu za odlazak iz kuće. Obavljeno, pomislio sam, ali onda ugledah kardigan koji beše skliznuo s vešalice i sakrio se u uglu ormara. Boje vresa je. Višebojan, u stvari. Plav, ružičast, ljubičast, siv, ali sve skupa podseća na vres. Kupili smo ga u Škotskoj, još pre no što smo se venčali. Nensi je imala običaj da ga nosi kao šal: rukavi u

kojima nije bilo ruku mlitavo su visili sa strane. Njega sam ostavio, upravo ga držim u rukama. Od kašmira je. Doko-pali su ga se moljci i na manžetni ima malu rupu kroz koju mogu da provučem prst. Čuvala ga je skoro pedeset godina. Nadživio ju je, i podozrevam da će i mene. Nastavim li da se usukavam, a nesumnjivo hoću, može biti da ću ubrzo uspeti da se udenem u njega.

Sećam se da ga je Nensi nosila kad je usred noći ustajala da nahrani Džonatana. Spavaćica bi joj bila raskopčana, Džonatanova ustašca oko bradavice, a ovaj kardigan prebačen preko ramena da je greje. Kad me vidi kako je s kreveta posmatram, osmehnula bi se, a ja bih ustao i oboma nam skuvao čaj. Uvek se trudila da me ne probudi, govorila je kako želi da spavam i da joj ne smeta što ustaje. Bila je srećna. Oboje smo bili srećni – radost i iznenađenje izazvani rođenjem deteta kad smo već zalazili u srednje godine i gotovo izgubili nadu. Nismo se prepirali oko toga ko bi trebalo da ustane ili ko kome krade san. Neću da tvrdim da smo delili tu obavezu na ravne časti. Trebalo je da činim više, ali istini za volju, Džonatanu je najčešće bila potrebna Nensi, a ne ja.

Kardigan joj je bio omiljen čak i pre tih ponoćnih gozbi. Nosila ga je dok je pisala: preko letnje haljine; preko bluze; preko spavaćice. Pogledao bih preko svog pisaćeg stola i posmatrao je za njenim, kako kuca na pisaćoj mašini dok joj široki rukavi podrhtavaju sa strane. Da, pre no što smo postali nastavnici, Nensi i ja smo oboje bili pisci. Ona je odustala od pisanja nedugo nakon Džonatanovog rođenja. Rekla je da je izgubila apetit za to, a kad je Džonatan pošao u vrtić, odlučila je da se zaposli tamo kao učiteljica u predškolskoj nastavi. Ali to sam već rekao.

Ni Nensi ni ja nismo imali naročitog uspeha kao pisci, mada smo oboje tu i tamo objavili poneku pripovetku. Kad

sad razmislim o tome, rekao bih da je Nensi bila uspešnija od mene, a opet, insistirala je da nastavim nakon što je ona odustala. Verovala je u mene. Bila je tako sigurna da će se to desiti, da ću se probiti kao pisac. Pa, možda je bila u pravu. Nensina vera u mene je oduvek bila ono što me je gonilo napred. Ali bila je bolji pisac od mene. Tu činjenicu nikad nisam gubio iz vida, i pored toga što je ona sama nikad nije priznavala. Godinama me je izdržavala, dok sam ja pisao reč po reč, poglavlje po poglavlje, i jednu ili dve knjige. Sve odbijeno. I sve dok, hvala bogu, nije konačno shvatila da više ne želim da pišem. Bilo mi je dosta svega. Prosto sam osećao da nema svrhe. Bilo je teško naterati je da mi poveruje kad sam joj kazao da mi je laknulo kad sam prestao. Ali zaista sam tako mislio. Jeste mi laknulo. Vidite, oduvek sam mnogo više voleo da čitam nego da pišem. Ako hoćeš da budeš pisac, dobar pisac, potrebna ti je hrabrost. Moraš biti spreman da se razgoliš. Moraš biti hrabar, a ja sam oduvek bio kukavica. Nensi je bila hrabra. I tako, počeo sam da predajem u školi.

Trebalo je, međutim, imati hrabrosti da sklonim stvari svoje žene. Složio sam njenu odeću i spakovao je u kese. Cipele i torbice sam stavio u kutije u kojima su se nekad nalazile boce vina. Nisam mogao ni da zamislim, kad je to vino došlo u kuću, da će kutije u kojima je stiglo otići napunjene stvarima moje pokojne žene. Bila mi je potrebna nedelja dana da sve popakujem, a još više dok nisam izneo to iz kuće.

Nisam mogao podneti da se svega lišim odjednom i stoga sam brižljivo raspoređivao odlaske u dobrotvornu prodavnicu. Naposletku su mi dve žene koje su tamo volontirale postale dobre poznanice. Rekao sam im da je odeća pripadala mojoj supruzi. Posle toga, kad god bih navratio, prekidale su ono što su radile i nalazile malo vremena za mene. Ako

bih slučajno došao dok su pile kafu, nasule bi i meni jednu šolju. Ta prodavnica puna odeće pokojnika postala mi je neobična uteha.

Pribojavao sam se da ću, pošto završim s raščišćavanjem Nensinih stvari, ponovo zapasti u letargiju koja me je držala od odlaska u penziju, ali nisam. Koliko god je bilo tužno, znao sam da sam uradio nešto što bi Nensi odobrila, i odlučio sam: otad davaću sve od sebe da se ponašam tako da Nensi, da slučajno uđe u sobu, pomisli kako me voli, a ne kako se stidi zbog mene. Biće moja urednica, nevidljiva, objektivna u moju korist.

Jednog prepodneva, nedugo nakon tog razdoblja raščišćavanja, išao sam prema stanici podzemne železnice. Bejah se probudio osećajući se vrlo svrsishodno: ustao sam, umio se, obrijao, obukao, doručkovao, i u devet sam već bio spreman da izađem iz kuće. Pomisao da ću dan provesti u Britanskoj biblioteci ulivala mi je dobro raspoloženje. Razmišljao sam da ponovo počnem da pišem. Ne roman; nešto opipljivije, dokumentarno. Nensi i ja smo ponekad letovali na obali Istočne Anglije, i jednog leta smo iznajmili Martelo kulu.* Oduvek sam želeo da saznam nešto više o toj građevini, ali sve knjige o njoj koje sam našao bile su tako suvoparne, beživotne. Nensi je takođe pokušavala, poklanjajući mi ih za ovaj ili onaj rođendan, ali sve što je pronašla bili su dosadni tomovi puni datuma i statistika. U svakom slučaju, to je bio moj novi spisateljski projekat: udahnuću život tom divnom mestu. Te zidine su se stotinama godina natapale ljudskim dahom i bio sam rešen da otkrijem ko je sve, od tih davnih

* Vrsta malog utvrđenja kružnog oblika, obično na morskoj ili rečnoj obali, nazvanog po maloj kružnoj tvrđavi na rtu Mortela na Korzici. (Prim. prev.)

dana pa do sad, boravio među njima. I tako sam tog jutra poletnim korakom izašao iz kuće. A onda sam ugledao duha.

Nisam je baš najbolje video. Između nas je bilo ljudi. Neka žena je gurala dete u kolicima. Dva mladića su lenjo koračala. Pušila. Ali znao sam da je to ona. Uvek i svugde bih je prepoznao. Hodala je brzo, s ciljem, i trudio sam se da ne zaostanem, ali bila je mlađa od mene, snažnijih nogu, a meni se srce uzlupalo od napora i bio sam primoran da načas stanem. Udaljenost između nas se povećavala i, kad sam konačno ponovo bio u stanju da hodam, ona se već bila izgubila u ulazu u stanicu metroa. Pošao sam za njom, trapavo se provukavši kroz rampu, uplašen da će ući u voz i da je više neću videti. Stepenice su bile strme, previše strme, i pribojavao sam se da ću pasti, toliko sam žurio da joj priđem na peronu. Grčevito sam se držao za ogradu i proklinjao svoju nemoć. Još je bila tamo. Osmehivao sam se dok sam joj prilazio. Mislio sam da me čeka. A onda se okrenula i pogledala pravo u mene. Nije bilo osmeha da uzvрати moj. Na licu joj se ogledala uznemirenost, možda čak i strah. Naravno, to nije bio duh. To je bila mlada žena, možda od svojih tridesetak godina. Imala je Nensin kaput, jedan od onih koje sam odneo u dobrotvornu prodavnicu. Kosa joj je bila iste boje kao u Nensi kad je bila tih godina. Ili sam je barem ja tako video. Kad sam joj se približio, shvatio sam da boja kose te mlade žene nije ni nalik Nensinoj. Smeđa, da, ali lažna, sumorna smeđa. Nije imala izražajne, žive nijanse Nensine kose. Bilo mi je jasno da ju je moj osmeh prestrašio, pa sam se okrenuo na drugu stranu nadajući se da će shvatiti kako nisam mislio ništa loše, da sam prosto pogrešio. Kad je voz došao, propustio sam ga i ostao da sačekam sledeći – nisam hteo da pomisli kako je pratim.

Tek negde sredinom prepodneva do kraja sam se povratio. Spokoj biblioteke, lepota tog mesta i umirujući zadaci čitanja i pravljenja beležaka, kao i to što sam ostvario određeni napredak, vratilo me je u raspoloženje u kom sam bio kad sam započeo dan. Kad sam se predveče vratio kući, ponovo sam bio svoj. Usput sam se častio kupivši u *Marksu i Spenseru* jednu od onih gotovih večera koje samo podgreješ. Otvorio sam bocu vina, ali sam popio samo jednu čašu. Ovih dana ne pijem mnogo; draže mi je da vladam svojim mislima. Previše alkohola natera ih da odjure u pogrešnom pravcu, kao razularena mala deca.

Hteo sam da pre spavanja pregledam svoje beleške, pa sam otišao do pisaćeg stola s namerom da počnem. Na njemu su još bili rasuti Nensini papiri. Na brzinu sam prelistao reklamne brošure i stare račune znajući da neću pronaći ništa važno. Da je ičega bilo, valjda bi dosad već iskrslalo. Istresao sam sve to u korpu za papir, a onda izvadio iz plakara svoju pisaću mašinu i smestio je nasred raščišćenog stola, spreman da sutra ujutru počnem rad.

Dok je pisala, Nensi je imala svoj pisaći sto, mali, od hrastovine, koji je sada kod Džonatana u stanu. Kad je prestala, dogovorili smo se da možemo da delimo moj. Ona je dobila fioke na desnoj strani, ja na levoj. U donjoj je držala svoje rukopise i, mada ih je na ormaru za knjige bilo naslagano još nekoliko, ta tri u stolu bila su ona za koje je gajila najveće nade. Premda sam znao da su tamo, ipak sam se šokirao ugledavši ih. *Pogled na more*, *Kraj zime* i *Posebna vrsta prijatelja*, svi neobjavljeni. Uzeo sam *Posebnu vrstu prijatelja* i poneo ga u krevet.

Mora da je prošlo skoro četrdeset godina otkako sam pročitao te reči. Roman je napisala u leto uoči Džonatano-vog rođenja. Osećao sam se kao da je Nensi pored mene u

krevetu. Jasno sam čuo njen glas: Nensi kao mlada žena, još ne i majka. Bilo je u njemu energije, neustrašivosti, i naglo me je vratio u vreme kad smo bili oduševljeni pri pomisli na budućnost; kad nas je ono što se još nije dogodilo uzbuđivalo umesto da nas plaši. Te večeri sam zaspao srećan, ceneći to što sam, iako je više nema, imao tu sreću da Nensi provede život sa mnom. Bili smo se otvorili jedno drugom. Sve smo delili. Verovao sam da smo jedno o drugom znali sve što ima da se zna.

5

Proleće 2013.

„Čekaj – idem s tobom“, dovikne Ketrin s vrha stepenica.

Robert se kod ulaznih vrata okrene i pogleda naviše u nju.

„Izvini, dušo, jesam li te probudio?“

Zna koliko se trudio da je ne probudi; istuširao se na brzinu, išao na prstima po sobi dok se oblačio. Ketrin je, međutim, sve vreme bila budna, ležeći poluzatvorenih očiju, posmatrajući ga i voleći ga zbog te njegove obzirnosti. Čekala je koliko god je mogla. Čim je izašao iz sobe, navrat-nanos je ustala, obukla se i istrčala za njim. Još nije smela da ostane sama. Možda kasnije, ali još ne.

Ona sedne na donji stepenik i počne žurno da gura stopala u patike.

„Imam jezivu glavobolju. Najbolje je da izađem iz kuće ne bi li me prošla“, kaže dok drhtavim prstima vezuje pertle. Čuje sebe, zvuči tako normalno, tako razborito. Drhtavi prsti mogu biti posledica mamurluka. Na poslu je uzela nedelju dana slobodno, da raspakuje kutije i sve sredi – da pretvori njihov novi stan u dom – ali jutros nije kadra da se suoči s

tim. I tačno je, stvarno ima jezivu glavobolju. Ona, međutim, nema nikakve veze sa sinočnjim slavljem.

Vidi da Robert gleda na sat, jer mora da stigne na posao nešto ranije.

„Biću brza, biću brza“, kaže mu utrčavajući u kuhinju i puneći flašicu vodom, i grabeći svoj ajpod pre no što se trkom vrati do Roberta. Zalupe vrata za sobom, zaključaju obe brave i zajedno se upute ka podzemnoj. Ona ga uhvati za ruku i on je pogleda i osmehne se.

„Sinoć smo se baš dobro proveli“, kaže. „Jesi li dobila mnogo lepih mejlova?“

„Nekoliko“, odvrati ona, mada se nije ni potrudila da proveri. To joj je bilo poslednje na pameti. Pogledaće kasnije, kad se vrati kući, kad joj glava bude malo bistrija. On je poljubi u obraz, kaže joj kako večeras ne bi trebalo da se vrati kasno, nada se da će je glavobolja proći, i potom nestane u stanici podzemne. Čim je otišao, ona se okrene, utakne slušalice u uši i potrči ulicom. Istim putem kojim su došli, prema jedinom zelenom prostoru u kraju. Stopala joj udaraju u pločnik u ritmu muzike.

Prođe vrh njihove ulice i nastavi dalje. Srce joj bubnja, između lopatica joj već curi znoj. Nema kondicije. Trebalo bi da brzo hoda, a ne da trči, ali ova nelagoda joj je potrebna. Uto stigne do visoke grobljanske kapije od kovanog gvožđa i protrči kroz nju. Uspe da pređe jedan krug i onda stane brekćući dok pokušava da povрати dah, presamitivši se i spustivši dlanove na butine. Trebalo bi da se isteže, ali previše je stidljiva. Nije nikakav sportista već samo obična žena koja trči.

Nastavi dalje, nastavi dalje. Ona se ispravi i ponovo potrči, blagim tempom, nimalo oštro, dopuštajući mislima da se roje. Stigavši na pola puta, uspori u hod, ali žustar, želeći

da joj srce ostane jako, da nastavi da pumpa. S nadgrobnih ploča, ka njoj doleću imena: Gledis, Albert, Elinor, imena iz davnine, što su pripadala davno umrlim ljudima. Međutim, deca su ta koju primećuje. Deca čije spomenike zastaje da pročita. Početak i kraj njihovog kratkog života. Zar ne rade to svi? Zastanu pored grobova dece ušuškane u njihove travnate postelje? Zauzimaju manje mesta nego njihove odrasle komšije, a ipak, nemoguće je prenebregnuti njihovo prisustvo, prosto viču da ih pogledaš. Molim te, stani načas. I ona stane. I zamišlja spomenik koji se mogao zadesiti tu ali nije.

Nikolas Rejvenkroft

Rođen 14. januara 1988, uzet od nas 14. avgusta 1993.

Voljeni sin Roberta i Ketrin

I zamišlja da bi ona bila ta koja bi morala da saopšti Robertu da je Nikolas umro. I čuje njegova pitanja: Gde si ti bila? Kako je to moglo da se desi? Kako je moguće? A ona bi pukla, izlila bi sve na njega i on bi potonuo pod tolikom težinom. Vidi ga kako se muči, kako se odupire, pokušava da podigne glavu iznad povodnja, kako otvara usta pokušavajući da uhvati vazduha ali nikako ne udišući dovoljno da se sasvim oporavi.

Ali Nikolas nije umro. Živ je, i nije morala da kaže Robertu. Svi su preživeli nezleđeni.

6

Pre dve godine

Nakon što sam pročitao *Posebnu vrstu prijatelja*, narednog jutra sam se probudio obodren. Jedva sam čekao da počnem da radim i planirao sam da pregledam svoje beleške pre no što ih otkucam. Znao sam da u komodi ima papira za kućanje; kao da je sve na kraju završavalo u toj našoj komodi. U mislima sam i video svežanj papira ispod kutija sa skreblom i trik-trakom, ali kad sam pokušao da ga izvučem, nije hteo da izađe. Zaglavio se u stražnjem delu komode. Daska je bila gurnuta unutra i pritisnuo sam je pokušavajući da oslobodim papir; i dalje nije hteo ni da mrdne. Nešto je bilo zaglavljeno između komode i zida. Zavukao sam ruku pozadi i dotakao nešto mekano. Bila je to Nensina stara torbica: jedna lukava, koja je uspela da izbegne odlazak u dobrotvornu prodavnicu.

Naslonio sam se na zid i ispružio noge držeći torbicu na krilu. Bila je od crnog antilopa, s kopčom od dveju sedefastih kuglica. Otresao sam je od prašine i pogledao unutra. Tu su bili komplet ključeva od Džonatanovog stana, karmin i maramica, još složena u kvadrat onako kako je bila opeglana.

Skinuo sam poklopac s karmina i onjušio ga. Beše izgubio miris, ali je zato zadržao kosinu iz godina kad je milovao Nensine usne. Prineo sam maramicu nosu i parfem je prizvao sećanja na večeri u pozorištu. Ono što pak nisam očekivao da ću naći bio je žuti koverat s fotografijama, s debelim crnim slovima na prednjoj strani. Otkriće je bilo dragoceno i želeo sam da ga prigodno obeležim.

Skuvao sam sebi kafu i seo na sofu očekujući da me preplave srećne uspomene. Pretpostavljao sam da su to fotografije s letovanja. Mislim da sam se čak ponadao da bi moglo biti i nekoliko slika Martelo kule: da je to što sam pronašao torbicu Nensin način da mi pomogne u radu na mom projektu. U neku ruku je i bio, ali ne onaj koji sam tog prepodneva imao na umu.

U glavi, koja je na početku tog dana bila tako bistra, imao sam osećaj kao da su u nju sasuli sadržaj nekog tuđeg uma. Nisam više uspevao da razlučim svoje misli od misli te tuđe glave; nisam razaznavao koje su istinite, a koje laži. Kafa mi se beše ohladila; fotografije su mi ležale razbacane na krilu. Bejah očekivao poznate prizore, ali ovo su bile slike koje nikada ranije nisam video.

Gledala je pravo u objektiv. Je li koketirala? Mislim da jeste. Da, koketirala je. Fotografije su bile u boji. Neke su bile snimljene na plaži. Ležala je tamo, nasmejana zavodnica na letovanju, u crvenom bikiniju. Grudi su joj bile poduprte i izbačene kao da je nekakva pin-ap devojka i svakako je izgledala kao da sebe smatra vrlo poželjnom. Samouvereno. Da, to je bilo to. Seksualna samouverenost. Ostale su bile snimljene u hotelskoj sobi. Bile su besramne. Ona je bila besramna. Ali nisam mogao da skrenem pogled. Nisam mogao prestati da gledam. Stalno sam ih iznova razgledao mučeći sebe i, što

sam više gledao, bivao sam sve bešnji, jer što sam više gledao, sve sam bolje razumeo.

Ono što me je u srcu izjedalo bila je činjenica da sam znao ko je snimio te fotografije. Bol je došao onda kad sam shvatio ko je držao foto-aparat. Znao sam to zgodno lice mada nisam mogao da ga nađem. Gledao sam i gledao, ali bez obzira na to koliko sam ih puta pregledao, video sam samo njegovu senku uhvaćenu na rubu kadra na jednom snimku. Pregledao sam čak i negative, podižući ih prema svetlosti za slučaj da postoji neka njegova fotografija koja nije bila razvijena. Negativa je bilo više nego fotografija i nadao sam se da bi ga jedan mogao pokazati, ali bili su zamućeni i nefokusirani, beskorisni.

Kako je Nensi mogla da donese ove fotografije u našu kuću? Da ih skriva od mene, pušta ih da leže tamo i zagađuju nam dom. Mora da su godinama bile tu. Je li zaboravila na njih? Ili je rizikovala znajući da ću jednog dana možda naići na njih? Ali bilo je prekasno. Kad sam ih pronašao, bila je mrtva. Nikad neću moći da popričam s njom o njima. Trebalo je da ih uništi. Ako već nije nameravala da mi kaže, trebalo je da ih uništi. Umesto toga, pustila je da ih pronađem kao kukavni starac; dugo nakon što se odigralo; dugo nakon što je vreme kad sam mogao nešto da učinim već prošlo.

Jedna od Nensinih osobina koje sam kod nje najviše cenio bila je njena iskrenost. Koliko li je puta razgledala te fotografije kad bi se našla nasamo? I ponovo ih sakrivala? Zamišljao sam je kako čeka da odem pa da sedne da ih razgleda; kako ih sakriva kad se vratim kući. Svaki put kad sam izvadio nešto iz komode, svaki put kad smo igrali skrebl, znala je da su tamo i ni reč nije rekla. Uvek sam joj verovao, ali sad sam se pribojavao šta je još možda sakrila.